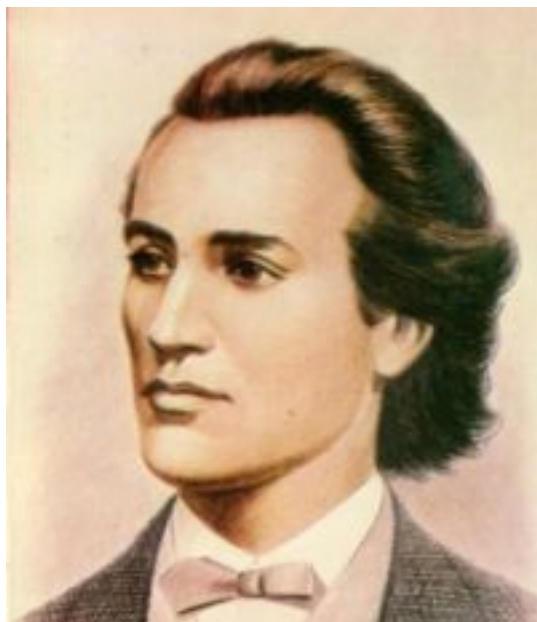

Am citit [opinia unui jurnalist](#) care spunea că scandalul Eminescu ar reprezenta „subiectul cultural al anului” și [un altul](#) care considera Caietele Eminescu „cel mai important proiect al culturii române de după al doilea război mondial”. Cred că ambii suferă de un gust exagerat al hiperbolei. Însă scandalul din jurul caietelor cred că e un subiect care merită cercetat ceva mai în adâncime.

Scandalul îl puteți urmări [aici](#), [aici](#) și [aici](#). Pe scurt, Academia Română a facsimilat, în ultimii cinci ani, caietele Eminescu, împrăștiate în biblioteci și arhive din Iași, Cluj și București. Nu este prima tentativă de a facsimila și publica aceste manuscrise, însă este, se pare, prima care a reușit să depășească toate dificultățile tehnice și financiare. Cele 40 de volume, conținând 14.000 de pagini scrise de Mihai Eminescu, sunt dublate de CD-uri cu fotografii ale textelor. Inițiativa Academiei a fost criticată dur de Ioana Bot (un respectabil eminescolog clujean), în „Dilema Veche”, și de Constantin Vică, în „Dilemateca”. Ei au reproșat Academiei Române că a aruncat pe geam 2,41 milioane de dolari pentru o ediție care e o simplă copie fără pretenții filologice și că CD ROM-ul e o bătaie de joc, fiind lipsit chiar și de un elementar motor de căutare. Andra Matzal a sintetizat toate aceste opinii critice în „Cotidianul”, pornind de la informația că un oarecare Mircea Popescu [l-ar fi denunțat](#) la DNA pe Eugen Simion pentru proasta folosire a banilor publici.

După lectura din „Cotidianul”, eram gata să vituperez și eu, iarăși, împotriva Academiei. Deja aveam concluziile în cap: „Bravo, băieți, și la mai mare!”, le-aș fi zis acestor cârpaci care nu au fost în stare să ducă la bun sfârșit o treabă elementară la care s-au înhămat pe bani mulți. Nu e foarte greu să vituperezi împotriva Academiei și, de cele mai multe ori, motivele sunt

întemeiate. De pildă, abia a trecut o săptămână de când unii distinși academicieni s-au întâlnit pentru a începe să-și pună în practică visul: [ridicolul Panteon al României](#) pe care visează să-l ridice nicăieri altundeva decât în Parcul Tineretului.

O anchetă culturală

Însă din [articolul](#) Andrei Matzal lipsesc două lucruri. În primul rând, lipsește echidistanța jurnalistică. Să ne înțelegem: Andra Matzal, pe care altfel o consider un jurnalist capabil și imaginativ, realizează în „Cotidianul” o anchetă pe un subiect cultural. Într-o anchetă care incriminează o instituție sau o persoană e nevoie și de reacția părții incriminate. Altfel, materialul nu pleacă la tipar/nu apare pe net. Andra Mațal a reușit să obțină părerea „unui angajat al Fundației Naționale pentru Știință și Artă”, în timp ce Eugen Simion nu ar fi răspuns la telefon. O înțeleg, pentru că am avut și eu de a face cu Academia și știu ce greu se poate obține uneori o părere „din interior”. Însă, în forma din „Cotidianul”, tentativa de a discuta cu „tipii cei răi” pare mai degrabă o bifare, la suprafață, a acestei cerințe elementare a unei anchete, pentru a trece repezitor la „scandal”.

Al doilea lucru ce lipsește din articolul Andrei e o minimă investigație. Practic, ceea ce a făcut ea în „Cotidianul” nu prea e jurnalism. E compilarea unor opinii de un singur sens. Un jurnalist cultural e dator să urmărească sursa banilor. Andra Matzal ia suma vehiculată de Ioana Bot și o dă ca atare, fără o minimă verificare. Ei bine, sunt 99% sigur de asta, suma reală este cea pe care v-o dau eu aici.

Să nu fiu înțeles greșit: nu mă erijez în avocatul lui Eugen Simion, nu sunt purtătorul dreptului la replică al Academiei și nu-mi asum în nici un fel afirmațiile acesteia. Eu m-am dus să cer și părerea părții incriminate, nu a venit acea parte la mine. Citind materialele din „Dilema veche” și din „Cotidianul”, mi-am spus: da, iată un subiect. Dacă cea mai mare parte din ceea ce afirmam Ioana Bot, Constantin Vică și, în sinteză, Andra Mațal ar fi fost corect, nu mi-ar fi rămas decât să pun notița revoltată, pe blog. Însă, practic, după ce am cerut părerea celeilalte părți, mi-am dat seama că cei de la „Cotidianul” nu au dus munca nici până la jumătate. Ca de obicei, există un subiect aici, însă acela nu e scandalul senzațional pe care cred că l-au descoperit ei. O să vă las însă pe dvs să decideți, după ce citiți până la capăt cele de aici.

X și Y

Am dat două telefoane, am trimis un email, am ieșit la un suc. Îi voi numi pe interlocutorii mei „Sursa X” și „Sursa Y”. Nici una din surse nu e, să fie clar, Eugen Simion! Părerea lui Eugen Simion o găsiți, separat, [aici](#). Oamenii din institutele de cercetare ale Academiei pe care îi cunosc eu sunt profesioniști timizi și disceți. Nu le place publicitatea, nu le place să le apară numele în presă. M-au rugat să le păstrez anonimatul și așa o să fac, deși cred că ar fi fost mult mai util să-și asume ei înșiși părerile, sub semnătură. Nici unul dintre interlocutorii mei nu a fost implicat direct în proiectul manuscriselor, însă îl urmăriseră de-a lungul timpului și aveau despre el viziunea specialistului. Amândoi erau foarte revoltați.

O paranteză, aici, și apoi reproduc partea esențială a conversației pe care am purtat-o cu ei. Lucram în redacția cotidianului „Averea” când a izbucnit scandalul DGLR (Dicționarul General al Literaturii Române). Citisem câteva păreri critice în „Observatorul cultural”, am sunat niște colegi care scriseseră deja despre Dicționar și i-am intervievat în legătură cu hibeale acestuia. Multe dintre observații erau legate de conținutul dicționarului, deși erau și obiecții privitoare la modul de realizare al acestuia. Punând cap la cap interviurile, aș fi putut avea un articol de scandal. Argumentele erau devastatoare - dicționarul, cred și acum, e foarte inegal, e lipsit pe alocuri de ținută științifică și e plin de lacune. Însă eu eram dator să semnez o anchetă, „Averea” avea pe atunci pretenții de ziar de calitate.

Nu puteam să public nimic fără părerea unor oameni din interior, care își pusese ră semnătura pe dicționar. Iar acei oameni, după cum v-am spus, sunt timizi și urăsc publicitatea. Aveam o mulțime de obiecții la obiecții, unele foarte bine argumentate, însă nu aveam nici un nume care să le susțină. Până la urmă a fost de acord să răspundă chiar Eugen Simion. Când a văzut, în ziua următoare, pagina de cultură, cu trei critici literari (unul era chiar Paul Cernat) care mitraliau Dicționarul și cu un singur argument - al său - în apărare s-a făcut foc. Degeaba am încercat să-i explic, mai târziu, că nici unul dintre colegii domniei sale n-a vrut să-și asume o ieșire în presă. Am fost acuzat că am manipulat ancheta și am primit, probabil, ștampila de persoană cu intenții rele. Pot trăi și cu stigmatul ăsta, însă acum va trebui să mă credeți pe cuvânt (dumneavoastră, nu domnul Simion): X și Y n-au nici un interes direct în acest proiect și au acces la informații relevante „din interior”.

Discuția

Sursa X: „Cifrele au fost date după ureche. S-a vorbit de 2 milioane și jumătate de dolari, sugerându-se, prin modul confuz de întocmire a materialelor din presă, că toată această sumă ar fi fost investită în CD-uri cu poze făcute după manuscrisele lui Eminescu. Or, în primul rând e vorba de o sumă totală mai mică de 700 000 de euro. Diferența până la cifrele vehiculate e de aproape 2 milioane de euro! Această sumă de sub 700 000 de euro a fost investită aproape

integral în reproducerea PE HÂRTIE a manuscriselor. În CD-uri nu s-a investit aproape nimic - 2-3 RON per CD”.

Sursa Y: „De ce? Pentru că nu au fost bani pentru asta. Proiectul a fost gândit și bugetat pentru reproducerea pe hârtie a caietelor lui Eminescu, unde se află cea mai mare parte a poeziilor lui, rămasă nepublicată în timpul vieții. Nimeni din grupul care s-a ocupat de reproducerea manuscriselor eminesciene nu a primit bani pentru asta - tocmai pentru a se evita din capul locului orice discuție”.

Sursa X: „Constantin Vică vorbea de 900 000 de euro cât ar fi costat proiectul Nietzsche. Dar proiectul Nietzsche a privit exclusiv mediul online, care este mai scump decât cel propriu-zis editorial”.

„Sursa Y”: „Și o astfel de ediție nu se face prin trecerea manuscriselor printr-un program performant de recunoaștere a caracterelor - astfel de afirmații pot face doar cei care nu au cea mai mică idee despre cum arată aceste caiete și despre ce înseamnă editarea filologică”.

Sursa X: „Graficianul Mircia Dumitrescu a venit cu o metodă inovativă, prin care a mărit contrastul paginilor. Manuscrisele sunt ilizibile, și nu doar pentru că Eminescu scria ilizibil. De pe paginile lor nu se mai înțelegea nimic. Acum, în facsimil, ele pot fi citite mai ușor. Unii au reproșat Academiei că a lăsat și paginile albe în ele. Dar, în definitiv, acesta a fost scopul: reproducerea lor integrală, pagină cu pagină, pentru ca orice specialist sau instituție cu suficient capital intelectual și financiar să poată trece acum la realizarea unei ediții științifice, care să corijeze defectele ediției Perpessicius.”.

Sursa Y: „Un alt reproș a fost acela că s-a făcut de mântuială o ediție științifică. Proiectul a fost criticat pentru că nu ar fi o ediție științifică. Dar NU a fost gândit ca o ediție științifică. E doar o formă de a păstra niște manuscrise iremediabil distruse într-o copie care restituie datele lor originale. Manuscrisele lui Eminescu au fost clasate, de acum, gata, nimeni nu mai are acces la ele. Academia a folosit această finanțare pentru a le reproduce în condiții grafice cât mai bune, într-un tiraj de 750 de exemplare. A folosit un scanner special, care nu a afectat documentele, și o hârtie de import, foarte scumpă și rezistentă. Acesta a fost scopul finanțării”.

Sursa X: „Acest tiraj e destinat, în cea mai mare parte, bibliotecilor din țară care vor primi

exemplarele gratuit. Câteva manuscrise au fost păstrate pentru vânzare, în cazul că cineva ar fi interesat. Prețul e de ceva mai mult de un milion de lei pe volum. E un preț rezonabil, cred eu, pentru a putea consulta oricând manuscrisele lui Eminescu.”.

Sursa Y: „Gândiți-vă cât de dificil era, până acum, accesul la manuscrisele lui Eminescu. Acum, prin această ediție, le va putea consulta oricine. Ele sunt reproducerea precisă a documentelor originale, nimic nu a fost omis, nimic nu s-a modificat”.

Sursa X: „Și nu meritau cheltuiți 700.000 de euro pentru manuscrisele lui Eminescu? În definitiv, Eminescu e un mit, cel mai important pe care îl avem, poate. Și nici nu e un mit dăunător. E un mit frumos”.

Nota mea: Eu am văzut facsimilele și, într-adevăr, concluzia te izbește: nici un OCR, oricât de performant, nu ar putea scoate nimic de acolo. Scrisul de mână al lui Eminescu, îngropat în mângălituri, desene și pete de creneală, nu se poate digitaliza. O ediție a manuscriselor lui Eminescu pe net, cu motor de căutare, e exclusă. Poate că CD-urile au fost o gafă, un apendice inutil. Ele au deturnat cea mai mare parte din atenția presei, care a crezut că s-a încercat digitalizarea manuscriselor. Singura soluție pentru digitalizare ar fi să bați caietele de mână, caracter cu caracter, în calculator - dar asta ar însemna deja multă muncă de interpretare ce ar echivala cu o nouă ediție critică.

Altfel, un calcul simplu, 700.000 de euro investiți integral în tipografie / (40 de volume x 750 de ex. tiraj), arată că suma de producție per volum e de 23.3 euro. Prețul de vânzare al unui volum (nu tot tirajul e destinat însă vânzării) e, în medie, de 150 Ron (36.5 euro). Eugen Simion [a susținut](#)

în numeroase rânduri că „publicarea manuscriselor este o idee mai veche a lui Constantin Noica - filosoful a scris o carte întreagă pe această temă, «Introducere la miracolul eminescian» -, care nu a reușit să vadă acest lucru realizat din cauza birocrăției și a mijloacelor tehnice precare”. În 1998, Editura Humanitas a încercat să tipărească manuscrisele eminesciene, însă a abandonat proiectul, deoarece condițiile de copiere propuse atunci s-au dovedit inadecvate.

Spuneam că există totuși un subiect aici. Acesta ar fi destinația manuscriselor. Câte au fost scoase spre vânzare, unde se vând ele, câte se duc la biblioteci? E clar că manuscrisele lui Eminescu nu pot fi vândute într-o ediție de masă și prețul de producție este, oricum, destul de mare. Dacă e o finanțare pentru publicarea manuscriselor și distribuția lor în biblioteci, de ce s-au scos unele dintre ele spre vânzare?

Ioana Bot are [câteva argumente](#) în acest punct. Și diferența pe care o face domnia sa între o ediție genetică și o ediție anastatică e importantă. Ediția anastatică e ceea ce a făcut în fond Academia - un „xerox mai performant” al manuscriselor, accesibile pe scară mai largă. „Există o listă a bibliotecilor publice cărora Academia le-a oferit, gratuit, seria completă și care o au?”, se mai întreabă Ioana Bot. Acestea sunt detalii care merită urmărite, dar care, expuse ca atare, ar face mai degrabă obiectul unei dispute între specialiști. Nu ar mai ieși, în orice caz, „scandalul cultural al anului”.

Autor: Catalin Sturza

Sursa: Catalinsturza.ro